

SZTRIPSZKY HIADOR ÉS NÉGY LEVELE HERMAN OTTÓHOZ

UDVARI ISTVÁN–VIGA GYULA

Herman Ottó, a polihisztornak is méltán nevezett sokoldalú tudós igen sok szállal kapcsolódott Miskolchoz. A miskolci Herman Ottó Múzeum, amelyik 1953 óta viseli a jeles tudós nevét, a Herman Ottó-kultusz egyik letéteményese. Kiadványaiban – a Herman-filológia eredményei mellett – rendre helyet ad a levelezést közreadó publikációknak is, amikben a különféle tudományterületek történetéhez és szakmai eredményeihez igen sok hasznos adalék található.¹ A Herman-levelezés azonban nem csupán Herman Ottó tudományos, politikai és közéleti tevékenységét árnyalja, de alkalmas arra is, hogy a vele kapcsolatban álló személyiségekre ráirányítsa a figyelmet. Jelen közleményünk, amiben *Sztripszky Hiador* négy, Herman Ottóhoz írott levelét adjuk közre, egyaránt szolgál újabb információkkal Herman Ottónak a miskolci őskőkori leletekkel kapcsolatos tudományos munkásságához, s egy valamelyest elfeledett, a jelenleginél sokkal nagyobb figyelmet érdemlő tudós, Sztripszky Hiador (1875–1946) életpályájához. Megítélésünk szerint mindez kapcsolódik a 100. születésnapját ünneplő miskolci múzeum század eleji működéséhez is.

* * *

1. Sztripszky Hiador magyar és ruszin bibliográfus, néprajzkutató, műfordító, nyelvész és irodalomtörténész 1875. március 7-én született a Bereg vármegyei *Selesztó* községben.² Görög katolikus lelkész apját hamarosan – a vármegyén belül – *Ruszkóc* községbe helyezik át.³ Sztripszky itt végezte el az elemi iskolát, középiskolai tanulmányokat pedig az Ungvári Királyi Katolikus Gimnáziumban folytatott. A gimnázium 1893-ban történt befejezése után beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, onnan pedig a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemre iratkozott át, ahol régészeti, néprajzi és nyelvészeti előadásokat hallgatott.⁴ Kolozsvárott diplomát, majd középiskolai tanári képesítést szerzett, 1909-ben pedig – néprajzi tárgyukörből – bölcsészdoktori fokozatot kapott.⁵

1 A teljesség igénye nélkül: *Komáromy József* 1965. 17–103.; *Stollmann András* 1969. 23–26.; *Fári Irén–Kőhegyi Mihály* 1991. 281–304.

2 Számos lexikonunk Munkácsot adja meg Sztripszky születési helyeként. Vö. pl. Magyar életrajzi lexikon II. 804. Budapest, 1969.; Magyar néprajzi lexikon V. 118. Budapest, 1982.; Ez az adat szerepel Borsa Gedeon 40 esztendeje megjelent cikkében is: *Borsa Gedeon* 1959. 263–266.; Melich Jánosnak írott, az MTA Könyvtárának Kézirattárában őrzött leveléből egyértelműen kiderül, hogy *Selesztón* született. „Veszem itt csupán szülőfalumnak, a beregi Selesztónak környékén lévő falukat, ahol mindenütt személyesen jártam, etnografizáltam és filologizáltam”. 1942. szeptember 24. MS 5344/413.

3 Nevelő faluja nevéből képzett *Ruszkóczi* álnéven Sztripszky 1900-ban az ungvári *Kelet* című hetilap hasábjain folytatásokban dolgozatot publikált *Valamit a mi néprajzunkról* címmel.

4 Nem tudjuk ma még, hogy mi vitte Sztripszkyt a fővárosból Kolozsvárra.

5 Disszertációjának témája Erdély halászata, valószínűleg az önálló füzetben is megjelent összegzése lehetett; Vö. az 1. számú levél szövegével. Lásd: Sztripszky Hiador 1908.

Az 1896/97-es tanévben a téli szemeszterben a lemergi egyetemet is látogatta, ahol többek között *Mihajlo Hrusevszkij* és *Olekszandr Kolessza* előadásait hallgatta történelemből, illetve irodalomból. Lembergi tanulmányai során a korabeli galíciai értelmiség számos jeles képviselőjével ismerkedett meg, így *Ivan Frankoval*, *Osztap Rozdolszkijjal*, *Ivan Verchratszkijjal*, akikkel később is jó kapcsolatokat ápol.

Kiváló kolozsvári professzorai – akik Sztripszky látásmódjára, tudományos szemléletére is kimutathatóan hatottak –, *Márki Sándor*, *Pósta Béla*, *Herrmann Antal* és mások támogatásával már egyetemi hallgató korában alkalmazást nyert az *Erdélyi Kárpát-Egyesületnél*. *Jankó János* asszisztenseként jelentős szerepe volt az EKE Múzeuma néprajzi gyűjteményének kialakításában. 1903-tól 1909-ig az Erdélyi Múzeumi Egyesületnélapidíjasként dolgozott. 1906–1909 között magántanári státusban orosz lektori órákat is adott a kolozsvári egyetemen. Mivel Kolozsvárott nem látott reményt végleges kinevezésére, 1909-ben segédtanfelügyelői állásra pályázott. Pósta Béla és Herman Ottó közbenjárására⁶ Máramarosszigetre nevezték ki. Vélhetően összefüggött ez egy máramarosi múzeum létrehozásának tervével is. 1910 és 1918 között a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályán kapott státust, ahol – egyedi megbízásokkal – már korábban is foglalkoztatták őt. 1916-tól közel két éven át szerkesztette az *Ukrania* című folyóiratot. 1918 őszén, az őszirózsás forradalom győzelmét követően a Vallás- és Közoktatási Minisztérium kisebbségi osztályát vezette miniszteri tanácsosi rangban, s 1918 decemberében lemondott a múzeum tisztviselői állásáról. A Tanácsköztársaság idején a ruszin népbiztosságon (minisztériumban) működött. A proletárdiktatúra bukása után a Nemzetiségi Minisztériumban nyert alkalmazást. 1921-ben – a forradalmi időkben tanúsított magatartása miatt – rendelkezési állományba helyezték, majd hamarosan (47 évesen) nyugdíjba küldték. Hogy megélhetését a viszonylag csekély nyugdíja mellett biztosítani tudja, az orosz, ukrán, lengyel és szlovák nyelv hiteles tolmácsolását végezte. A Tolnai új világlexikon szerint a sorozat munkatársaként is tevékenykedett.⁷ A bécsi döntés, Kárpátalja visszatérése után aktívan bekapcsolódott a *Kárpátaljai Tudományos Társaság* Ruszin Nyelvi és Irodalmi Szakosztályának munkájába, s rendszeresen publikált a Társaság periodikaiban, elsősorban pedig a *Literaturna Negyilja* és a *Zorja-Hajnal* hasábjain.

1946. március 9-én Budapesten hunyt el.

2. Az alább bemutatandó levelek értelmezéséhez röviden vázolnunk kell Sztripszky néprajzkutatói pályafutását, ami annak ellenére is figyelemre méltó, hogy lényegében másfél évtizedes tevékenység eredménye. (1918 után etnográfiai munkát már nem publikált, jóllehet írásaiban néprajzi iskolázottsága mindig visszaköszön, ha az együtt élő népek művelődéstörténetének kérdéseire nyúl.)

A meghatározó élmény, a szakmai fejlődés kulcsa Kolozsvár; Erdély székvárosának pezsgő honismereti, néprajzi, népnyelvi és helynévgyűjtő „mozgalmai” életre szólóan befolyásolták Sztripszky munkásságát.⁸ Diákévei alatt létesült a kolozsvári egyetemen az ország első néprajzi tanszéke (1898).⁹ Az egyetemes és magyar etnográfia professzora, *Herrmann Antal* oktatóként, az Erdélyi Kárpát Egyesület néprajzi osztályának tisztviselőjeként, s az *Erdélyi népei* című lap szerkesztőjeként személyesen is, írásaival is

⁶ Lásd 2. és 4. számú levelet.

⁷ XVI. kötet 258. Budapest, 1929.

⁸ Lásd az *Erdély* és az *Erdélyi Múzeum* című lapok anyagát. Az Erdélyi Múzeum, az Erdélyi Múzeumi Egyesület orgánumának működéséhez: *Valentiny Antal-Entz Géza* (szerk.) 1942.

⁹ Vö. Erdély VII. (1898) 1–3. szám. Herrmann Antal a kolozsvári egyetemen 1898-ban habilitált néprajzból.

hatott az ifjú Sztripszky kutatói szemléletének, érdeklődési körének formálódására.¹⁰ Kolozsvárott ívódott Sztripszkybe a népelet és a népnyelv együttes tanulmányozásának igénye, s a helynevek tanulmányozása iránti érdeklődés is.

Jól megragadható Sztripszky módszerében, szemléletében a kolozsvári régész-professzor, *Pósta Béla* hatása is. Különösen a halászzattal kapcsolatos publikációi tükrözik azt, hogy számára a régészeti leletanyaggal való kontinuitás a recens népi kultúra természetes vonása, főleg az archaikus technikákban és eszközökben. Jól igazolja mindezt, hogy 1903-ban, amikor Sztripszky erdélyi halászatának újabb fejezetét adja közre a Néprajzi Értesítőben, Pósta Béla a szerkesztőhöz írott levélben fordul a folyóirat és a néprajzos szakma köréhez. Ebben nem csupán az Erdélyi Kárpát Egyesület Múzeumának mostoha sorsát adja hírül, aminek szakszerű néprajzi gyűjteményét éppen Sztripszky alapozta meg,¹¹ hanem kifejti véleményét a régészet és az etnográfia, illetve azok tárgyának „viszonyáról” is. „Nem ismeretlen előttem az a felfogásom, a melyből folyólag az archaeológiát szívesebben nevezem paleo-ethnographiának és hogy nem tartom lehetségesnek azt, hogy valaki az archaeologia körébe tartozó tárgyak lelkébe behatolhasson a nélkül, hogy az ethnographiát vizsgálódásának keretébe bevonja és valamiképpen az újabb archaeologiai felfogás megszüntette azokat a határokat, a melyeket korábban a praehistoricus, a classicus idők s a közép és újabb kor emlékei között a methodicus tárgyalás szempontjából felállítottak, vagyis ma már csak összehasonlító archaeológiát ismernek, a melyben az összes eddig élt és ismert culturák szervesen összefüggő és egymásba fonódó életegység jelenségeiként fogatnak fel; úgy megszűntek azok a határok is, a melyekkel az archaeológiát az ethnographiától elválasztották.”¹²

A néprajzi terepmunka gyakorlatába Sztripszkyt *Jankó János* vezette be, de részt vállaltak abból a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának munkatársai is, közöttük *Semayer Vilibáld*, akik különféle múzeumi feladatokra is kiképezték. Bizonyára Jankó hatása volt elsődleges Sztripszky halászati kutatásaiban is, jóllehet Herman Ottóhoz írott levelében (1. számú levél) így fogalmaz: „régóta táplálódó reménységem, hogy a mester nyomdokiba lépve, megírom Az erdélyi Halászat Könyvét...” Több írásában konkrétan is utal arra, hogy az „alig ismert Erdély valóságos tára a felfedezésre váró kincseknek”,¹³ illetve egy-egy eszköztípus bemutatásánál kifejezetten Herman anyagának bővítését, a halászszerszámok elterjedésének kiterjesztését tartja céljának.¹⁴ Bár nagy gondot fordít az összehasonlításra, – mint munkái elárulják – jól ismeri pl. az orosz halászati irodalmat,¹⁵ nagyobb figyelmet kapnak a változások, különösen a táj átalakításának folyamata, illetve annak a halászati módszerekre és eszközökre gyakorolt hatása.

Figyelmét nem kerülik el a változások etnikai-nyelvi és társadalmi vetületei sem, elsősorban mégis a tavak és a Tisza lecsapolása, a térképeken megfigyelhető táji módosulások és vízrajzi változások azok, amelyekből – a régészeti leletekkel induló történeti sor lezárásaként – a halfogó eszközök és -technikák változását levezeti. Figyel a törté-

¹⁰ *Kós Károly* 1989. 176–188.; Herrmann Antal – egyebek mellett – a néprajzi gyűjtés módszereiről is tartott előadásokat.

¹¹ *Kós Károly* i. m. 183.

¹² *Pósta Béla* 1903. 153. Pósta tevékenységéhez: *Kelemen Lajos* 1911. 413–415.; Pósta Béla szemléletének hatása ebben a vonatkozásban a magyar múzeumügyben igen széles körű volt. Kolozsvári tanfolyamán – ahol *Leszih Andor* is részt vett (1908) – jelen volt pl. Móra Ferenc, a ma már jobbra csak szépíróként ismert szegedi muzeológus, régész is, aki jeles tanulmányt írt mindezek szellemében. *Móra Ferenc* 1932. 54–68.; A kérdéshez, Móra és Leszih Andor kapcsolatához: *Viga Gyula* 1979. 11–14.

¹³ *Sztripszky Hiador* 1902. 12.

¹⁴ *Sztripszky Hiador* 1903. 163.

¹⁵ Pl. Danyilevszkij Riszunki koszpijszk... című munkáját hivatkozta.

neti adatokra is (Székely oklevéltár, Kolosváry-Óvári Corputa, székely falutörvények adatai, Orbán Balázs stb.), de vizsgálatának homlokterében – jobbára Hermant követve – a természeti feltételekhez alkalmazkodó, a halak viselkedését ismerő ember áll, kiemelve ebben a székely ember leleményességét.¹⁶ Mindezekben elsősorban Herman-követőnek tarthatjuk,¹⁷ bár érvényesül Jankó hatása is, akit – hol az adatokat érezvén kevésnek az összehasonlításához, hol az átható népek történeti kapcsolatát, kontaktusát vitatva – olykor kritizál. Mind Herman, mind Jankó hatásának kell viszont tulajdonítanunk a szavak, a nyelvi adatok tanulmányozásának igényét a velük jelölt tárgyakkal, eszközökkel együtt. Ez – megelőzve *Rudolf Meringer* 1909-ben indult, nagy hatású folyóiratának megjelenését (Wörter und Sachen) – szinte benne volt a magyar néprajz „levegőjében” századunk legelején.¹⁸ Írásaiból nem jön át Herman Ottó és Jankó János – a kultúra elméleti alapkérdéseit érintő – elvi vitája,¹⁹ sokkal inkább tárgyi adatai, tapasztalatai alapján foglal állást a halászati eszközök és technikák kérdésében.

Van egy másik ok is, ami miatt Sztropszky úgy vélheti, hogy Herman nyomdokain jár: Herman Ottó 1864–1871 között Kolozsvárott dolgozott az Erdélyi Múzeum-Egylet Múzeumában.²⁰ Sztropszky kolozsvári múzeumi pályafutása azonban igen rövid ideig tart: 1901-ben nyeri el az EKE gyakornoki állását, majd a Mátyás király születésnapjára ünnepeket követően, 1903 tavaszán – pénzhiány miatt – elbocsátották.

A rövid időszak termése azonban igen jelentékeny, amint azt Semayer Vilibáld megfogalmazta: „Az első kalotaszegi gyűjtésen Jankó János asszisztense megtanulván a gyűjtést, később önállóan folytatta a Székelyföldön, s a közel 7000 tárgy, amely az (EKE) múzeum mai állapotát (1902) teszi, az ő fáradozásának és szakértelmének gyümölcse.”²¹ Kós Károly szerint Sztropszky szakszerű tárggyűjtésének eredményeként jött létre a másik egyesület, az Erdélyi Múzeumi Egyesület önálló néprajzi gyűjteménye is, amely aztán 1942-ben magába olvasztotta az EKE hányatott sorsú gyűjteményét is.²²

A múzeumok s az E. K. E. Múzeuma címmel 1902-ben cikket ír, amit lényegében vitairatként is felfoghatunk a múzeumok néprajzi gyűjteményeinek érdekében.²³ Ebből megismerhetjük a felfogását a múzeumról, a kultúra históriájáról, a különböző társadalmi rétegek műveltségéről. Vitatkozik a „hagyományos” múzeum-felfogással, s lényegében a tárgyi együttesek komplex értelmezésére figyelmeztet. „A múzeum – tágabb vagy szűkebb kerete szerint – gyűjtő és megőrző helye azon tárgyaknak, melyek az egyetemes emberiség vagy egy adott nemzet fejlődését, történetét, lelki életét, hogy úgy mondjuk, belső világát mutatják be, akár régiek, akár újak is legyenek azok. Az ember szükségleti tárgyainak bármelyike is egy-egy darab történet. Történet, de nem a szó eddig megszokott hatalmi irányzatában, mely a történelem alatt csakis nemzetek keletkezését és vesztét, véres csatákat és politikai kufárcodásokat szokás érteni; hanem a névtelen egyesnek, az egyesek millióinak történelme, a fõlszín alatt levő tömegnek élete. A történelem egyik ága sem, ti. sem a politikai, sem a művelődési nem lehet teljes addig, míg csak a hatal-

16 Vö. *Sztropszky Hiador* 1902. 157–178.; *uő.* 1903. 158–196.; *uő.* 1903. 221–226., 279–290.; *uő.* 1903. 317–318.; *uő.* 1904. 233–240.; *uő.* 1908.

17 Vö. *Szilágyi Miklós* 1992. 12.

18 *Sztropszky Hiador* 1903. 158–196. Pl. a székely dobvarsa német eredeztetése kapcsán. Vö. *Jankó János* 1900.; *Kósa László* 1989. 146.

19 Összegzőben: *Kósa László* 1989. 123–126.

20 *Huszty Sándor* 1972. 9–42.

21 *Semayer Vilibáld* 1902. 143–144.; Lásd még: *Semayer Vilibáld–Radnóti Dezső* 1902. 7–8.

22 *Kós* i. m. 183.

23 *Sztropszky Hiador* 1902.

mon levők s a szellemi kiválóságok élete folyásával foglalkozik.”²⁴ Megfogalmazza az ősfoglalkozások eszközeihez való vonzódásának okát is: „Legjellemzőbbek a tárgyi néprajz tekintetében az ősfoglalkozások (halászat, pásztorélet, vadászat) szerszámai.”²⁵ A már említett hatásokra utal a tárgytörténetről itt megfogalmazott véleménye is: „Keletkezése, fejlődése, hatása, tehát *története* van minden a nép életét jellemző tárgynak, mint adatoknak, melyek aztán együttvéve megalkotják a nép keletkezésének, fejlődésének történetét, vagyis művelődés történetét.”²⁶ Mindezeket is összegzi az E. K. E. Múzeuma céljainak megfogalmazásában: „Az EKE Múzeuma abból a célból alakult, hogy Erdélyt bemutassa a közönségnek és pedig egyik, legnagyobb osztálya, a néprajzi által éppen a köznép életét tüntesse föl tárgyaiban; valamint, hogy alkalmat adjon a tárgyak történetének megírására, következtetések levonására s ez által feltűntetni, hogy Erdély népei miből és honnan, mivé és hova fejlődtek napjainkig, vagyis *bemutatni Erdély népei művelődés történetének egy darabját tárgyi bizonyítékaiban*. Ehhez képest megvonhatjuk a határvonalat is az EKE Múzeuma kettős feladata között: egyik a közönség szolgálatára való állása, éppen a közönség érdekében. (Esetleg iparosoknak, valamint hímzési munkáknak utánzásra méltó díszítő alakok kínálkoznak.), másik pedig a tudomány szolgálata a múzeum anyagának további gyűjtése és tudományos feldolgozása által.”²⁷

Pósta Béla és mások próbálkozásai nem vezettek eredményre, Sztripszky végleges múzeumi állását nem sikerült biztosítani. Tanári képesítő vizsgát tett, s 1905-től évente folyamodik a kultuszminisztériumhoz tanári állásért (lásd 2–4. számú levelek). 1909-ben nevezik ki Máramarosba, ezzel ér véget küzdelmes kolozsvári pályafutása.

Máramarosban is rendszeresen gyűjt, terepmunkára a hétvégeket és a nyári szünidőt használta fel.²⁸ Nem szakít azonban erdélyi kutatásaival sem: a korábbi halászati gyűjtések helyszíneit (Maros-Torda, Torda-Aranyos, Kolozs, Szolnok-Doboka stb. megyék), illetve halászati kutatásait a *székelyhídi vásár*, a Válaszút – Borsa – Visa vidék (Kolozs m.) felkeresésével – Györffy Istvánnal – egészíti ki.²⁹

Bár érdeklődése megmarad az „ősfoglalkozások”, illetve az archaikus eszközök és technikák iránt (primitív tűzgyújtás, vadfogó csapdák stb.),³⁰ figyelme fokozatosan a folklorisztikai anyag felé fordul, aminek feltárása során markánsan fogalmazza meg véleményét az együtt élő népek kulturális kapcsolatairól, egymásra hatásáról, megkülönböztetett figyelmet szentelve ebben természetesen a magyar és a rutén (nálá többször *kisorosz*, ruszin vagy rusznák) tradicionális kultúrák kapcsolata kérdésének.

Sztripszky ezzel kapcsolatos felfogása nem magyarázható egyszerűen származásával, eredetével. A nemzetiségek hagyományaival való foglalkozás, Magyarország népeinek megismerése – a „*kis Európa*” gondolat elfogadása révén – a Magyar Néprajzi Társaság megalakulásánál is meghatározó szempont volt. Fontos szerep jutott abban *Herrmann Antal*nak, aki közvetlenül is hathatott Sztripszky szemléletére.³¹

Ezek a témakörök – írásaiból kiolvashatóan – másfajta felkészülést igényelnek, mint a korábbi néprajzi problémák, s azt filológiai munkája révén fokozatosan szerzi meg. Nyelvtudása, nyelvészeti érdeklődése révén igen fontos egyezéseket mutat ki a

24 Sztripszky Híador 1902. 4.

25 Uo. 9.

26 Uo. 10.

27 Uo. 10.

28 Néprajzi Múzeum Adattára 122/1909.

29 Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1911. évi állapotáról, 124–125.

30 Sztripszky Híador 1909. 214–222.; uő. 1914. 300–301.

31 Kósa László 1989. 127–128.

magyar és a környező népek szájhagyományában, amit ő a térség műveltségének organikus jellegéből eredeztet. A nyelvi különbségek ellenére, a térség nagy kulturális egységében értelmezi az *igricek*, középkori énekmondók szerepét; még helynévi adatokat is felsorakoztat a magyar–szláv kapcsolatok ilyenét igazolására.³² Hasonló összefüggésben mutatja be a máramarosi Tarac és Talabor völgyében élő ruténok halottasházi játékeit, összekapcsolva abban az antikvitás kultuszainak hagyományát Közép- és Kelet-Európa keresztény népeinek szokásaival.³³

A néprajzi gyűjtő tevékenységét a múlt rekonstruálásában látja megvalósulni: „A múltnak megelevenítése a néphit, népköltészet és a tárgyi ethnographia emlékeinek rendszereződése által nem tartozik a lehetetlenségek közé.”³⁴ Ebben, mint a *Fincicky Mihály*ról írott nekrológiájában már markánsan megfogalmazódik,³⁵ az összehasonlításnak, a magyar–ruszin, magyar–szlovák, szlovák–ruszin kapcsolatok megkeresésének van döntő jelentősége.

A magyar–ruszin kulturális kapcsolatok problémája azonban már korábban is foglalkoztatja. *Kossuth Lajos a rutén népköltészetben* című tanulmányának már témája is sugallja a problémafelvetést, az összefüggések keresésének igényét. „Köztudomású, hogy a magyarországi rutének ethnosa mennyire át meg át van itatva magyar elemekkel. Nyelvüket helyenkint magyar szótár nélkül a külföldi rutén nem érti meg; tánczuk, viseletük, építkezésük, dallamaik ötven százalékban magyarok, földéhségük és érzelmük pedig egészen magyar. Így hát egészen rendjén való dolog, hogy Kossuthról és Rákócziról olyan gyakorta emlékszik meg dalaiban.” ...Az okokat keresve így folytatja: „A hazai ruténség Bocskai óta állandóan a magyarsággal együtt vett részt minden nemzeti mozgalomban. Ennek egyik oka a politikai viszonyokban keresendő, a melyben a ruténektől lakott vármegyék az önálló *Erdélytől* függöttek. A másik ok, a mely miatt galíciái s egyáltalán a határon túli fajbelieitől művelődés tekintetében elszakadt és élete teljesen magyar irányt vett, a *földrajzi helyzetben* található. A merre a vizek alá folynak, arra felé vezetődik a népek gazdasági s így művelődési érdeke. A többi ruténség lengyel, tehát mégis csak szláv befolyás alá került, a mely alól a legújabb időkig nemzeti öntudatmozgolódásai következtében már fölszabadult...”³⁶

A Kossuth-kultusz kapcsán tanulmányában még egyszer visszatér a kapcsolatok kérdésére. „De miért éppen a huczulokhoz jutott legszélesebb kisugárzásban a közvetített magyar szellem? Erre a földrajzi viszonyok felelnek meg: mert az Ung-Bereg-máramarosi határ Kárpátai (sic) innenső oldalán levő völgyeinek nincsenek másutt átellenesei, csakis egyetlen helyen t. i. Körösmezőnél, a hol az országút a mi huczuljainktól a galíciái huczulokhoz vezet s e miatt hazánk és Galíczia között a legkönnyebben csakis itt, a Felső-Tisza-völgyén Körösmezőn keresztül lehet közlekedni... A mozgékony kalmár huczulok átjárogatva hazánkba s mindennap érintkezve az ide való ruténekkal, megismerkedtek és elsajátították a magyar szavakat, a magyar érzést, dalokat, ritmust, rokonszenvet és gondolatokat. Ezeket aztán otthon Galíciában elterjesztették. Ez annak a magyarázata, hogy a szomszédos ruténeknél miért éppen a huczulok földjén olyan népszerű Kossuth Lajos neve is.”³⁷

32 *Sztripszky Hiador* 1908. 345–353.; A problémafelvetés igazolásához újabb szláv irodalommal: *Ujváry Zoltán* 1986. 31. skk.

33 *Sztripszky Hiador* 1909. 180–188.; Lásd még: *uő.* 1910.

34 *Sztripszky Hiador* 1908. 345.

35 *Sztripszky Hiador* 1916. 140–142.

36 *Sztripszky Hiador* 1907. 157.

37 *Sztripszky Hiador* 1907. 160.

1916-ban *Bilák Izidorral* közös tanulmányt jelentet meg Dolha és környékének néprajzáról. Az első közlés az anyagi kultúra, a második a folklórhagyomány bemutatása.³⁸ A részletező szép leírás, szinte kismonográfia bevezetőjében a ruténok történetét taglalják a szerzők, egyértelműen igazolva nagy jártasságukat a kérdéskörben.

Igazolják ezt a tájékozottságot Sztripszky olykor tanulmány-értékű recenziói is. 1910–1911-ben rendszeresen szemlézi a szláv, főleg orosz kiadványokat, ami a Néprajzi Értesítő szerkesztési koncepciójáról, érdeklődési köréről is sokat elárul. Különösen figyelmet érdemel a Tomašivskij által szerkesztett 1:300 000 léptékű térkép (Szentpétervár, 1910) bemutatása, kritikája, ami Sztripszky naprakész tájékozottságát igazolja a rutén kérdésben.³⁹ Ismertetéseinek, kritikáinak többsége is rutén (kisorosz) tartalmú munkákat érint.

Ethnográfiai-folklorisztikai munkáiban nagy figyelmet szentel a neveknek, nyelvi elemeknek, azokat egyértelműen a népi érintkezések nyomjelzőiként kezeli. Különösen tanulságos példája ennek az – általunk ismert – egyik utolsó néprajzi vonatkozású írása, szólamagyarázata, ami a Magyar Nyelvben látott napvilágot *Sztronga, esztrengába fog* címmel.⁴⁰ Nem csupán a kifejezés elterjedésére mutat rá, rávilágítva ezzel a kárpáti pásztorkodás technikájának regionális összefüggéseire és üzemmódjára is, hanem korrigálja *Takáts Sándor* véleményét, aki a sztronga másodlagos jelentését, az adózás nemét értette a források adataiból. Sztripszky igazolja, hogy az adót a *próbafejés* alapján rótták ki, a sztronga pedig 'fejőnyílás' jelentésű elsődlegesen; az a hely, ahol a pásztorszálláson a juhokat fejésre megfogják.⁴¹

Nem lehet itt feladatunk Sztripszky néprajzi tevékenységének értékelése, az egy külön tanulmányt érdemel majd, annyi azonban az eddigiekből is látszik, hogy szűk két évtized alatt jelentős életművet tudhatott maga mögött. Az említettek mellett, több néprajzi tárgyú közleménye jelent meg a Pesti Hírlap, a Vasárnapi Újság, a Görögkatolikus Szemle, az Erdélyi Lapok, a Máramaros stb. hasábjain is.⁴² Széles látókörű, többféle témában otthonosan mozgó, szemléletében kiforrott kutató rajzolódik ki előttünk munkáiból, akit nagyobb ismertség illet meg, s méltán sorolható a századelő jelentős néprajzkutatói közé. Bizonyosan állíthatjuk, hogy amikor 1918 december elején Sztripszky Hiadort a Jászi Oszkár vezette minisztériumba rendelik – osztálytanácsosi státusban –, egy nagy ívűnek remélt tudományos életpálya törik meg, s egy karakteres kutató vész el a magyar és a szomszédos népek néprajzi kutatásából. Mindez azonban törvénytzerűen következett Sztripszky származásából, karakteréből és szakmai helyzetéből is.⁴³

3. Ma már közismert, hogy Herman Ottó a magyar őskőkorkutatás elindítója, megalapítója volt, aki a témakör vizsgálatába, de lényegében a régészeti kutatásba is az ún. *bársonyházi kőeszközök* révén kapcsolódott be. 1892-ben Miskolcon, az Avas alján *Bársony János* ügyvéd házának pinceszobájában a munkások három darab szokatlan formájú kőeszközre leltek. Az ügyvéd, aki ismerte az 1890-ben politikusi pályára tért *Herman Ottót*, – kortese volt, majd segítője lett a tudományos munkában is – maga is felismerte a leletek régi voltát. A három darab tárgy egyikét – a legszebbet – Hermannak

38 Sztripszky Hiador–Bilák Izidor 1915. 129–148., 1916. 141–158.

39 Sztripszky Hiador 1910. 264–270.

40 XX. (1924) 80–82.

41 Vö. *Földes László* 1963. 169.

42 Vö. Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1911. évi állapotáról, 125. Budapest, 1911.

43 1918. december 10-én értesíti a Magyar Nemzeti Múzeum Semayer Vilibáld osztályigazgatót Sztripszky új szolgálati helyéről, az érintett *múzeumőr* 1918. december 22-én adta át hivatalát a MNM. Néprajzi Osztályán. Életpályája utolsó szakaszáról, filológiai és könyvtárosi tevékenységéről lásd: *Udvari István*: Adatok Sztripszky Hiador munkásságáról. Sajtó alatt a Könyv és Könyvtár 1999. évfolyamában.

ajándékozta, egyet *Szell Farkas* debreceni táblabírónak küldött, egyet pedig magának tartott meg.⁴⁴ Herman Ottó reakciója is jól ismert ma már: „csak egy pillantásomban került, hogy a kezemben lévő rendkívül jellemző darabokban egy Magyarország őskorára nézve mondhatni korszakot alkotó történelem előtti régiség típusát ismerjek föl” – írja.⁴⁵ Herman az eszközt a Somme-völgy híres kőszakócaival rokonította, s a paleolitikum jellemzőjének vélte. 1893-ban – magyar és német nyelven – több helyen is közölte azokat,⁴⁶ bizonyítva, hogy Magyarország területén a negyedkorban is élt ember. Herman közlését másfél évtizedes vita követte, ami nem csupán az őskor magyarországi kutatásának adott lendületet, de Miskolc és a Bükk hegység jelentőségét is igazolta ebben a vonatkozásban.⁴⁷

Már *Banner János* felhívta a figyelmet arra, hogy a bársonyházi leletek kapcsán zajló szenvedélyes vita publikációs vonulata mellett, igen sok információt rejt Herman Ottó levelezése is.⁴⁸ Az elsősorban *Hugo Obermaier*rel folytatott vita közben széles körű levelezést folytatott a hazai tudományosság jelesei: a megmaradt levelek szerint *Böck Jánossal*, *Gálffy Ignáccal*, *Kaczvinszky Bélával*, *Kadič Ottokárral*, *Leszih Andorral*, *Lóczy Lajossal*, *Nagy Ignáccal*, *Orosz Endrével*, *Papp Károllyal*, *Pósta Bélával*, *Semsey Andorral*, *Schafarzik Ferencsel*, *Szontágh Pállal*, *Török Auréllal*, valamint *Sztripszky Hiadorral* is.⁴⁹ A levelezés – a miskolci leletek kapcsán – három fő témakörben zajlik: 1. A lelőhely és a miskolci Avas, később a bükki barlangok földtani vizsgálatának szorgalmazása a leletek korának meghatározásához, őskori voltának igazolásához; 2. A miskolci Avason és környékén korábban előkerült példányok nyomozása; 3. A régészeti párhuzamok keresése. Sztripszky levelei, illetve a kolozsvári, erdélyi szál az utóbbi kettőhöz kapcsolódik.⁵⁰

Herman *Pósta Béla*hoz írott levelét *Banner* közli.⁵¹ Ebben Herman – egyebek mellett – arról ír, hogy az avasi református templom harangozójától egy „erdélyi” úr elvitt egy kis „nyílkövet”. Ő ugyan Orosz Endrére gyanakszik, de Póstát is megkérdezi a tárgy felől. Fontosabb azonban kettőjük kapcsolatában, s ezen a szálon kapcsolódik a történetbe Sztripszky Hiador is, hogy Pósta – még a Zichy-expedíció tagjaként – magával hozta a moszkvai múzeum Poljakov-gyűjteményéből az ún. *oloneči szakóca* fotóját, s jegyzeteiben azt a miskolci lelet párhuzamának írta le.⁵² Sztripszky Pósta tanítványaként, az Erdélyi Múzeumi Egyesületnél beosztottjaként, s vélhetően éppen nyelvtudása miatt kapcsolódik be a moszkvai leletek adatainak és fényképeinek megkerítésébe.⁵³ Ezekben a levelekben is több azonban a személyes vonatkozás: Sztripszky tanfelügyelői kinevezésének kérdése. A Máramarosban (Máramarossziget) 1909-ben – vélhetően Herman és Pósta segítségével – elnyert állást azonban csak rövid ideig tölti be, s 1910-ben már múzeumőr a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályán.

44 Összegzően: *Kemenczei Tibor* 1975. 15–17.; Vö. még: *Banner János* 1957. 9.; A témakör részletes régészeti irodalmát adja: *Banner János–Jakabffy Imre* 1954. 151–156., 159–164.; Herman Ottó és Bársony János kapcsolatához: *Husztly Sándor* 1974. 63–68.

45 Idézi: *Banner János* 1963. 9.

46 Időközben a másik két tárgy is Herman Ottóhoz került.

47 *Kemenczei* i. m. 15–17.

48 *Banner* i. m. (1963) 9.

49 *Banner János* 1965. 9.; A levelekből többet közreadott: *Allodiatoris Irma* 1966. 21–48.

50 *Banner* utal a Herman–Sztripszky levelezés azon részére, ami Herman Ottó hagyatékában maradt meg. Vö. *Banner* i. m. (1965) 16. 10. jegyzet.

51 *Banner János* 1955.; ugyanaz franciául: *Banner János* 1955a.

52 *Banner* i. m. (1955) 223. 5. jegyzet.

53 Pósta és Sztripszky kapcsolatához: *Pósta Béla* 1903. 154–157.

MELLÉKLET

Ms 279/221

Herman Ottó!

Nagyságos Uram!

Ezzel a levelemmel egyidejűleg szerencsém van „Az erdélyi halászat ismertetéséhez” cz. munkámnak egy példányát Nagyságodnak megküldeni.⁵⁴ Régóta táplálódó reménységem, hogy a mester nyomdokiba lépve, megírom Az erdélyi Halászat Könyvét, ha nem is olyan szépen és tartalmasan, mint a Magyar H. Könyve íródott, de legalább is ugyanolyan czéllal és elrendezéssel. A kolozsvári néprajzi muzeum szervezése alkalmával tettem is néhány – hónapokig tartó – tanulmányutat Erdélyben, de hát persze kizárólag az őshalászat érdekében s így habár egyet-mást ebben a tekintetben is sikerült megfigyelnem, még elég messze vagyok attól, hogy azt mondhatnám: egész Erdély népi halászatát ismerem! Mindössze a Mezőség az a terület, melyet újabb alkalmából úgyahogy földolgoztam, mert ezt 1903 tavaszán egyenest őshalászatának tanulmányozása szempontjából jártam be.

Mindamellettt így is elég szép anyagom van már, melynek egy részét a Népr. Értesítőben közzé is tettem, másik része még csak az asztalfiában van. Ezt a jövőben – ha javulni fognak az Erdélyi Múzeum elég siralmas körülményei – folytonosan pótolni és kiegészíteni szeretném, s akkor azután megíródhatnak az Erdélyi Halászat könyve is.

Mindeme jószándékom azonban attól függ, hogyan fogadják a szakkörök ennek a próbálkozásnak első szakaszát, amit Nagyságodnak épen most küldök. Ez a füzet a tervbe vett könyvnek mintegy első része, amelyben a pusztán földrajzi és történetföldrajzi háttérrel rajzoltam meg, míg magának a halászatnak szerszámain és ezek járását, eredetét stb a többi – ezután megjelenő – füzetek fogják magukban foglalni.

Véka alá nem rejthetem ezt a mécses, bár milyen parányi is; könyvkereskedőkre nem bízhatom vállalkozásomat könnyen érthető okokból: mit csináljak tehát, hogy az ilyesmit szívesen nemcsak elolvasó, de meg is vásárló szakembereknek – múzeumok, könyvtárak és magánosok – tudomást vegyenek könyvemről?

Tiszteletpéldányként nem küldhetem szét az egész kiadást, abból az egyszerű okból, mivelhogy ez a munka egészen a magam költségén jelent meg, holott a fizetésem még most is csak annyi, mint amennyije Nagyságodnak mint elődömnök lehetett a 60-as években, amikor az Erdélyi Múzeumnak tisztviselője volt, t. i. 750 frt! És ha széjjel is küldözném, mi biztosíthat engem abban a részben, hogy jövőendő vállalkozásomhoz szükséges pénzbeli erőt úgyahogy meghoznák ennek a füzetnek visszajutó 2 koronái?

Hogy az Erdélyi Halászat könyvét megírhasam, erre nézve csak egy módot látok: a Nagyságod segítségét, amit is ezenel bátorkodom kikérni. Arra kérem t. i. Nagyságodat, szánjon egy-két órát könyvem elolvasására és ha érdemesnek találná a pártolásra, szíveskednék a nyilvánosság előtt – talán valamely napilapban – egy-két szót mondani róla. Ha Herman Ottó ajánl valamit, azt bizonyosan tudomásul veszi minden szakember és könyvtár az országban s így lehetővé is válnék, hogy a figyelemre gerjedt olvasóknak könyvemet anélkül küldhetném el, hogy azt visszautasítanák – amit Nagyságod ajánlása

⁵⁴ Sztripszky Hiador 1908.

nélkül bizonyosan megtenne legalább is 80%-uk – és megtörténnék az a csoda, hogy a kiadásba befektetett fejszének legalább veszendő nyelét megmarkolhatnám.

Bocsásson meg nekem, kérem, hogy egészen ismeretlen létemre ilyesmivel terhelem Nagyságodat, de igazán nem találok arra más módot, hogy a néprajznak ilyen szolgálatot tehessen és egyúttal szegény múzeumi segédőr és családos ember létemre ne is nagyon károsodjam.

Végtelenül szerencsésnek fogom magam érezni, hogy ha könyvemet elfogadni és szerénytelen de indokolt kérésemre kedvezően válaszolni méltóztatnék.

Kolozsvár, *Erdélyi Nemz. Múzeum régiségtára*

1908. május 4.

Nagyságodnak

bármiben is készséges szolgálója

Dr Sztripszky Hiador

Középisk. okl. tanár, múzeumi segédőr

Ms 279/222

Herman Ottóhoz intézve

Herman Ottó

Nagyságos jó Uram!

Ne vesse félre, kérem, bosszúsággal soraimat, hogy ismét kérek valamit. Teménytelen okom vagyon erre. A legfőbb és legégetőbb az, hogy évek óta küzködöm biztos kenyérért, de mihasztalan. Majláth püspök m. p. írta vissza főnökömmek „a róm. kath. státus gymnasiumba gör. kat. egyént nem nevezek ki tanárnak.” Én, vesztetre gör. kat. vagyok, csakhogy beregi magyar és nem oláh, mint azt Erdélyországban széltiben mondogatják. Az oláhokhoz menni se kedvem, se képességem nincsen, hiszen nem tudok oláhuul egy szót se. A többi felekezetet iskoláinak ajtaja ipso facto előttem zárva! Maradna tehát az állam. Itt azonban már 1905 juniusa óta, tehát már negyedik éve hever elintézetlenül 47942. / V. 1905. jun. 3. szám alatt a kultuszminiszteriumban beiktatott kérvényem tanári állásért, noha Barkóczy Őmtságá határozott ígéretet tett ügyemben közbenjáró főnökömmek, Pósta prof. urnak, hogy a „Sztripszkyt még ezen a nyáron kineveztetem.” Azóta már a harmadik nyár is eltölt! És noha kitűnő tanári és bölcsészeti-doktori diplomám van, *a történet-földrajzi* üresedések alkalmával mindig mást neveztetett ki Barkóczy úr s nem engem. Eddi 8 évi múzeumi szolgálatom mind a kútba esett, mert hiszen kinevezetlen tiszteletdíjas, jobban mondva napidíjas vagyok. Hiába pályáztam azóta polgári iskolába, hiába saját püspököm (Firczák) ungvári tanítóképzőjébe, hiába a Nemzeti Múzeum régiségtárához, ép úgy hiába a néprajzi osztályba, meg az Iparművészeti Múzeum tollnoki állására: semmit se értem el sok bélyegemmel és utazási költséggemmel.

Mikor az ember 33 éves, nős és ilyen lógó állapotban van, kész akárhová is elmenni, csak épen tisztességes megélhetéshez jusson. Nagyon is kapóra jött nekem most tehát, hogy a minisztérium 28 új segédtanfelügyelői állást szervezett. A pályázat, amelyen persze én is részt vettem, most tölt el okt. 15-én s az elintézés úgy látszik még jan.

1-előtt megtörténik. Helyet nem jelöltem meg folyamodásomban, mert a pályázat is csak úgy a helyek megemlítése nélkül szólt; de minthogy a nyelvismeret kimutatását is kívánták, a rutén nyelv alapján azt hiszem éjszakeleti Magyarországra neveznének ki.

Ebben az új működési körbe is tudnék én aztán etnografálni s a hazai néprajznak valamely szolgálatot tenni, mintahogy erről Bátky úrral⁵⁵ és az ő közvetítésével Sebestyén úrral⁵⁶ is diskuráltunk. Most már csak az kellene, hogy én egy ilyen kinevezéssel végre-valahára biztosítsam existenciámat.

És ebben a dologban bátorodom Nagyságos Jó Uramat megkeresni avval a tiszteletteljes kéréssel: szíveskedjék engem segédtanfelügyelőnek kineveztetni. Tudom, hogy Nagyságod jó viszonyban van *Tóth János* államtitkár úrral, mint akitől a dolog függ s azért szabad legyen remélnem, hogy nagyságod, szíves pártfogását tőlem meg nem tagadva, ŐExciájánál érdekeemben közbenjárni kegyeskedik, mert biztosra veszem, hogy ennek fogantaja leszen. A referens *Halász* min. tanácsos úr, (VI-dik ügyosztály) s így a kinevezés kettőjükön fordul meg.

Elárvult ügyemhez Nagyságod jóakarátát kérve vagyok

Kolozsvárt 1908. december 17.

mindenkor készséges szolgája

Dr. Sztripszky Hiador

Ms 284/80

Nagyságos Uram!

Dr. Pósta professzor úrnak f. évi januárius hó 14-én Moszkvába írott levelére a Császári Orosz Történelmi Múzeum igazgatósága I/20 – II/2 - ről keltezett a következő választ küldötte:

Cs. o. muz. igazg. stb.

68–1909.

jan. 20.

Igen tisztelt tanár Ur!

Januárius hó 1/14-ről kelt becses levelére a Császári tört. múzeum igazgatóságának szerencséje van értesíteni Uraságot, hogy a múzeumban megindított kutatás nem vezetett eredményre, amennyiben a szakóczagyűjteményben arra a szakóczára, amelynek a fényképét be méltóztatott küldeni, nem akadtunk rá, a múzeum nyomtatott katalógusának hivatkozott 30 és 137. számai pedig más alakú tárgyakat jelölnek.

Elnök helyett Jegermeister : K. Ščerbišin (?)

Tudom. titkár: Ivan Tarabrin

55 Bátky Zsigmond néprajztudós (1874–1939)

56 Sebestyén Gyula folklorista, irodalomtörténész (1864–1946)

Midőn ezt a levelet pontos fordításban Nagyságodnak beküldeni szerencsém van, egyúttal azt is jelentem, hogy magam részéről ezt a dolgot ilyen kurta-furcsa elintézésében nem hagyom. Kezembem van ugyanis a moszkvai múzeum (1893 évbéli) hivatkozott katalógusa, amelynek 18. lapján a következők állanak:

„137. Kovaközszerzők gyűjteménye a pudogi kerületből. Oloneci gubernium, Kenozero környékéről. Két magkő, kések, nyílhegyek stb. Miller V. T. gyűjtése.”

Erre vonatkozólag a margon Pósta prof. urnak ilyen sajátkezű czeruzajegyzete van: „E szám alatt van a miskolci darab teljes párja. Száma 50.”

A katalógus 9-ik lapján pedig:

„30. Kőszakóca (?), sajtáságos formájú oldalain kiugrásokkal. Jenisei gubern”

Ehhez a margon: „Miskolci lelet, szürke kova.”

Ezen az alapon elindulva én a muszkáknak azt írtam a mai nap vissza, hogy ne törődjenek a tőlünk beküldött fénykép eredetijének kutatásával, hanem fotografálják le – ha épen úgy hozza magával a dolog rendje – Pósta Béla költségére a fent jelzett 2. illetőleg három darabot arczban és élbe, adjanak róluk leírást lelőhely, leletkörülmények, nagysága, súly és technika s ha volna reá vonatkozó irodalom dolgában és mi ezzel nagyon meg leszünk elégedve. Ha aztán egyszer a fényképeket megkapjuk, Nagyságod majd csak eligazodik rajtuk: jók-e vagy se?

Nagyon örülnék, hogyha Nagyságod szándéka szerint jártam legyen így el.

Fogadja megkülönböztetett tiszteletem kifejezését

Kolozsvár, 1909. februárius 8.

alázatos szolgája

dr. Sztripszky Hiador

Mo 279/223

Herman Ottó
Nagyságos Uram!

A moszkvai történelmi múzeumhoz januárius 14-én írott leveléhez mellékelten Pósta prof úr beküldötte a saját, otthon készített fölvetelének egyik lenyomatát, mert hiszen a lemez itt lévén, róla bármikor készíthető levonat. A Nagyságodtól most nekem megküldött nyomat pedig azonos a Póstaéval s így ezt nincs minnek újból beküldeni a muszkáknak. Úgy látszik, hogy ezek a jó urak nem valami kitűnő rendben tartják a holmijukat, ha a kérdezett tárgyra nem tudnak ráakadni. Épen azért békén hagyom őket a kereséssel, hanem egyenest azt írtam, hogy fényképezzék le a katalogusban megjelölt szakóczákat. Ha megteszik majd elvállik, köztük van-e a miskolczinak párdarabja?!

Kedves levelének utolsó passusába kapaszkodva bátorkodom előadni a s. tanfelügyelői dologomban a következőket. Húsz új állást vettek föl a 909-évi költségvetésbe, de ezekből már 13-at betöltöttek eddig – ámde nem a 200 folyamodó közül, hanem úgy hogy eddig tollnokokat s. tflőnek léptettek elő! Minthogy az idő már nagyon előrehaladt, – hiszen december 15 volt a pályázat határideje – nagyon félek, hogy a hátralevő 7 állás is így fog betöltődni és én szépen kiesem. Úgy látszik, képesítesem az akadály, mert már másodszer vetik ellenem azt, hogy *túl vagyok képesítve*. Az Iparműv. Múzeumhoz u-i. tollnokságért folyamodtam: Radisich avval utasított vissza, hogy ahhoz az álláshoz

sok a képesítesem. A múlt hónap derekán pedig Szabó Jenő⁵⁷ járt Tóth őexciájánál érdekekben, akinek az államtitkár épen ugyanazt mondta, mint nekem Radisich!

Könyörgöm, kegyeskedjék Tóthnak előadni: 34 éves ember vagyok, nő, 8 évi kútbaesett szolgálattal, 2 diplomával, valamicske irodalmi működéssel. A felekezeti iskolák kapui előttem zárva, magyar görög kath. középiskola pedig nincs, oláhu nem tudok, az Erd. Múzeumban pedig előléptetésről, illetőleg kinevezésről szó sincsen. Az államhoz nem bírok bejutni tanárnak ötödik esztendeje. Különben is 800 frttal kellene kezdenem, ha be is jutnék, mint helyettes tanár s így maradnék még 3–5 évig is. A tanárságról tehát úgy látszik le kell mondanom. Magyar kulturmunkám jutalmául ennél fogva megérdemelném a tanfelügyelőséget, annál is inkább, minthogy pedagógiával most is foglalkozom, a kolozsvári polgári fiúiskolában már két éve tanítok, tehát gyakorlatom és tapasztalatom van az iskolai dolgokban. Viszont az adminisztrációba is majd csak beletanulok.

Kérvényem kedvező elintézése már eléggé elő van készítve: Pósta prof-nak u.i. a sógora, Halász Ferencz; Öméltósága pedig határozottan megígérte többszörösen is Póstának, hogy kinevezésre ajánlani fog, sőt már a szolgálattétel helyét is disponálta: Abaújvármegyére.

Most tehát már minden csak Tóth Jánoson múlik: ha ő akarja megszabadulok a nyomoruságtól – napidijasságtól. Nagyon kérem tehát Nagyságotat, – hiszen nyilván látom hozzám való jóindulatát – szíveskedjék lehetőleg gyorsan conferálni az államtitkár úrral, nehogy kiessem a hátralevő 7 állás egyikéből. Meg fogom mutatni hivatalomon kívül, irodalmi munkával is, hogy a népoktatás dolgaiban, kivált annak történelmi részében meg tudom állani helyemet és nem fognak bennem csizmadiát. Ha egyszer benn vagyok a tanfelügyelőségben, *nem fogom ezt ott hagyni semmiféle tanárságért*, hiszen itt 800 frttal kellene újból kezdenem az ottani 1400-zal szemben!

Lehet, hogy Abaújmeget úgy kell értelmeznem, hogy Kassára neveznek ki stanfnek; de úgy is lehet, hogy valami kirendeltséget alakítanak a vármegye területén s oda tesznek ki. Válogatnom ugyan nem szabad, de mégiscsak Kassán volna jobb, minthogy az ottani múzeumnál néprajzi osztályt is tudnék összehozni, ha a Főfelügyelőség ilyesmit szervezne. Erről a legjobb volna Mihalikkal⁵⁸ értekezni s így ebben az esetben biztosan szolgálhatom az ethnographiát is.

Ha Nagyságod tenir a jour kifejezése azt jelenti, hogy a helyek iránt is szabad érdeklődnöm, úgy a legalkalmasabb volna nekem *Ungvár*, mint pátriám, ahol özvegy anyám is lakik 158 frt papözvegyi nyugdíjából, s akit így jobban tudnék megsegíteni, s ahol ethnographálni is szintén jól tudnék.

De ez csak jámbor sóhajtás. A világerért se tessék válogatásnak venni: Ha Kassa – hát Kassa, ha egyéb, hát egyéb. Belenyugszom. Csak biztos kenyeret adjanak vénülő fejemnek

alázatos szolgálójának
Dr. Sztripszky Hiador

Kolozsvár, 1909, februárius 10.

⁵⁷ Szabó Jenő miniszteri tanácsos, a főrendiház tagja, a magyar nyelvű liturgia bevezetésének, majd a magyar görögkatolikus püspökség felállításának élharcosa (1843–1921).

⁵⁸ Mihalik József muzeológus, könyvtáros, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelőségének munkatársa, majd igazgatója (1860–1925)

IRODALOM

Allodiatoris Irma

1966 További adatok a bükki őseemberkutatásról. HOMÉvk. VI. 21–48.

Banner János

1955a Herman Ottó levele Pósta Bélához a magyar őskőkor kutatásáról. Folia Archaeologica VII. 223–228.

1955b A la mémoire do Otto Herman. Acta Archaeologica V. 299–301.

1957 Adatok a régi Borsod megyei régészeti kutatások történetéhez. HOMÉvk. I. 7–13.

1963 Herman Ottó helye a magyar őskőkor kutatás történetében. HOMÉvk. III. 7–13.

1965 Párbaj a negyedkori ember silex lándzsájával (Herman Ottó ismeretlen leveleiből) HOMÉvk. 7–16.

Banner János–Jakabffy Imre

1954 A Közép-Dunamedence régészeti bibliográfiája. Budapest, 151–156., 159–164.

Borsa Gedeon

1959 Sztripszky Hiador. A Könyvtáros IX. 4. szám, 263–266.

Fári Irén–Kőhegyi Mihály

1991 Herman Ottó és Reizner János levelezése. HOMÉvk. XXVIII–XXIX. 281–304.

Földes László

1963 Az állattartás és pásztorélet magyar néprajzi szakirodalma. Index Ethnographicus VIII.

Huszty Sándor

1972 Herman Ottó a kolozsvári múzeumban (1864–1871). HOMÉvk. XI. 9–42.

1974 Herman Ottó kapcsolata Bársony Jánossal. HOMKözl. 13. 63–68.

Jankó János

1900 A magyar halászat eredete. Budapest–Leipzig

Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1911. évi állapotáról.

1911 Budapest

Kelemen Lajos

1911 Pósta Béla. Erdélyi Lapok IV. 14. szám, 413–415.

Kemenczei Tibor

1975 Herman Ottó régészeti munkássága. HOMÉvk. XIII–XIV. 15–17.

Komáromy József

1965 Herman Ottó levelei a miskolci múzeumban. HOMÉvk. V. 17–103.

Kós Károly

1989 Herrmann Antal jelentősége a századforduló körüli néprajzi mozgalomban. Ethn. 100. 176–188.

Kósa László

1989 A magyar néprajz tudománytörténete. Budapest

Móra Ferenc

1932 Néprajzi vonatkozások szegedvidéki népvándorlás kori és korai magyar leletekben. Ethn. XLIII. 54–68.

- Pósta Béla*
1903 Levél a szerkesztőhöz. N. É. IV. 153–157.
- Semayer Vilibáld*
1902 Az E. K. E. kolozsvári táj- és néprajzi múzeuma. N. É. III. 141–149.
- Semayer Vilibáld–Radnóti Dezső*
1902 Képes kalauz az E. K. E. Múzeumában. Kolozsvár
- Stollmann András*
1969 Herman Ottó négy levele Kocyán Antalhoz. HOMÉvk. VIII. 23–26.
- Szilágyi Miklós*
1992 Halászó vizek, halásztársadalom, halászati technika. Debrecen
- Sztripszky Hiador*
1902 A múzeumok és az E/rdélyi/ K/árpát/ E/gyesület/ múzeuma. Klny. a Magyar Polgár című lapból. 254. szám, Kolozsvár
1902 Adatok Erdély őshalászatához. N. É. III. 157–178.
1903 Adatok Erdély őshalászatához II. A mezőségi tavak őshalászata. N. É. IV. 158–196.
1903 Adatok Erdély őshalászatához III. A Fekete-Ügy halászata. N. É. IV. 221–226., 279–290.
1903 A magyar halászat történetéhez. N. É. IV. 317–318.
1904 A szabolcsi morotvák halászatából. N. É. V. 233–240.
1907 Kossuth Lajos a rutén népköltészetekben. Ethn. XVIII. 157–162., 235–248., 299–307.
1908 Az erdélyi halászat ismeretéhez. Régi és mai halastavak. Kolozsvár
1908 Igriczek – énekes koldusok. Ethn. XIX. 345–353.
1909 Ósfoglalkozási dolgok Máramarosból. N. É. X. 214–222.
1909 Halottasházi játékok Máramarosban. Erdélyi Múzeum XXVI. (Új folyam IV.) 180–188.
1910 Halottasházi játékok Máramarosban. Klny. „Munka”, Máramarossziget, 21. lap
1914 A tűzgerjesztés hazai két új adaléka. N. É. XV. 300–301.
1916 Dr. Fincicky Mihály (1842–1916). Ethn. XXVII. 140–142.
1924 Sztronga, esztrengába fog. Magyar Nyelv XX. 80–82.
- Sztripszky Hiador (ism.)*
1910 Tomašivskij István: A magyarországi ruténség térképe. N. É. XI. 264–270.
- Sztripszky Hiador–Bilák Izidor*
1915 Dolha és vidékének néprajza. N. É. XVI. 129–148., XVII. (1916) 141–158.
- Ujváry Zoltán*
1986 Vásári szórakoztatók, vándor mulattatók és a vásárt megjelenítő népi játékok. *Szabadsfalvi József–Viga Gyula* (szerk.): Árucseré és migráció. Miskolc, 29–38.
- Valentiny Antal–Entz Géza* (szerk.)
1942 Az Erdélyi Múzeum név- és szakmutatója. Kolozsvár
- Viga Gyula*
1979 Ide egyszerűen hazajövök. Móra Ferenc miskolci kapcsolatai – levelei tükrében. Napjaink, 4. szám, 11–15.

HIADOR SZTRIPSKY UND SEINE VIER BRIEFE AN OTTÓ HERMAN

Die Studie setzt dem ungerechterweise vergessenen, vielseitigen Wissenschaftler, dem Ethnographen, Bibliographen und Philologen *Hiador Sztripszky* (1875–1946) ein Denkmal. Der Erscheinungsort ist dadurch motiviert, da die Verfasser auch vier seiner an Ottó Herman gerichteten Briefe veröffentlichen und das Miskolcser Museum aber der erststrangige Kultushüter des Namengebers *Ottó Hermans* ist.

Hiador Sztripszky, der bedeutende ruthenisch-ungarische Wissenschaftler wurde im Komitat Bereg (Nordostungarn) geboren. Die Universität absolvierte er in Budapest und Klausenburg, wobei mit diesem letzteren Ort auch ein bedeutender Teil seiner ethnographischen Museologentätigkeit verbunden ist. Obwohl er in seinem Leben keinen Status erhielt, sammelte er in den ersten Jahren des Jahrhunderts eine außergewöhnlich große Menge an Gegenständen für das Siebenbürgener Karpatenverband Museum, bzw. für die Museenvereinigung in Siebenbürgen. Seine Fachtätigkeit war anfangs hauptsächlich mit der Forschung der Urbeschäftigungen, größtenteils der Fischerei verbunden und über den Fischfang in Siebenbürgen schrieb er mehrere Studien. Er widmete auch den primitiven volkstümlichen Techniken und Mitteln große Aufmerksamkeit.

Neben seiner gegenständlichen ethnographischen Arbeit ist seine folkloristische Tätigkeit bedeutend, die hauptsächlich durch die Untersuchung der Folklor-Beziehungen des gemeinsam lebenden ungarischen und ruthenischen Volkes gekennzeichnet ist. Seine Studien enthalten sehr wichtige Feststellungen über die kulturellen Beziehungen der im Karpatenbecken gemeinsam lebenden Völker.

Ein anderer wichtiger Abschnitt seiner Fachtätigkeit ist mit Budapest, mit der ethnographischen Abteilung des ungarischen Nationalmuseums verbunden. Zwischen 1911–1918 ist er Museumswärter und bereichert die ethnographische Sammlung des Museums in bedeutendem Maße. Ende 1918 wird er zur Arbeit ins Ministerium ausgetreten, wo er sich mit Nationalitäten beschäftigte. Nach dem Sturz der Räterepublik fiel er politisch in Ungnade und wurde jung in den Ruhestand versetzt, wodurch der Aufstieg in einer vielversprechenden wissenschaftlichen Laufbahn verhindert wurde. Seine Tätigkeit aber erweckt auch so Aufmerksamkeit und verdient die Beachtung der im Karpatenbecken tätigen Ethnographieforscher.

Im Anhang der Studie werden vier seiner Briefe veröffentlicht, in welchen er – neben seinem eigenen Schicksal – aufschlußreiche Angaben mitteilt, z.B. zur Frage des berühmten Miskolcser quartären Fundes, dem ersten ungarischen Steinfaustkeil.

István Udvari–Gyula Viga